

A szabadon gyakorolható, bejelentésköteles tevékenységek végzésének joga – elmélet és gyakorlat

GÁBOR HULKÓ

The right of freely executable trades with notification duty – theory and practice

334.74:339.13.025.3

338.246.025.3

freely executable trades with notification duty, handicraft trades with notification duty, trades requiring professional qualification with notification duty, licensed trades, the trades licensing act, trade licence, legal regulation

A szabadon gyakorolható, bejelentésköteles tevékenység létének három alapvető státusza különböztethető meg: 1. a szabad iparostevékenységhez való jogosultság keletkezéséhez; 2. a szabad iparostevékenység végzéséhez, valamint a vele járó jogokhoz és köteleességekhez; 3. a szabad iparostevékenység mint jogosultság megszűnéséhez kapcsolódnak.

A dolgozat elsősorban a szabad iparostevékenység első aspektusát kívánja vizsgálni, mely egyben talán a legösszetettebb, eddig feldolgozatlan területe e kérdésnek. Maga a szabad iparostevékenység végzéséhez való jogosultság létrejötte jogelméleti szempontból hasonlóan elhanyagolt, mint az egyéb olyan jogi kérdések, melyek épp nem élveznek politikai aktualitást, bár így lehetőség nyílik egy tényszerű jogi érvelésre, melyet különben sokszor elnyom a demagóg (ill. nem szakavatott) politikai érvelés. Ebben a tekintetben megjegyzendő, hogy mint a legtöbb jogi kérdés, sajnos az iparostevékenység végzésének kérdése sincs alaposan feldolgozva. Az, hogy esetleg jogi viták tárgyává váljon, teljesen utópisztikus elképzelésnek tűnik jelen pillanatban. Köszönhető ez többek közt azon koordinálatlan iskolaügyi és egyetemi reformoknak, melyek minimálisra csökkentették, ill. ellehetetlenítették oly össznezeti tudományos jogi diskurzus kialakulását, mely minden európai országban természetes és nélkülözhetetlen része a jogi kultúrának és gyakorlatnak.

Általános fogalmak

Társadalmunk elidegeníthetetlen részei a vállalkozások és a vállalkozói gondolkodás. Minden, akár megalapozott, akár megalapozatlan kritika ellenére a vállalkozói szellemiség is központi helyet tölt be a szlovák társadalom és a szlovákiai magyar kisebbség életében. E civilizációs tény jogi kultúránk is tükrözi, s így a szlovák jogrend egyik központi normarendszerét a vállalkozások szabályozását tartalmazó jogi normák összessége képezi. A vállalkozásokat szabályozó jogi normák egyike az iparostörvény (zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podniku [živnostenský zákon] a továbbiakban csak „törvény”), mely az ún. iparostevékenységeket (živnos-

ti) szabályozza, s melyek a legtöbb vállalkozás tevékenységi körének alapját képezik. Az iparostörvény hatályát a 2., 3. és 4. §-ban szabályozza, s így az elképzelhető tevékenységek körét két fő csoportba lehet osztani, mégpedig az *ipartörvény hatálya alá eső tevékenységekre* és az *egyéb tevékenységekre*. Az iparostörvény szabályozza és meghatározza, mely vállalkozásokhoz milyen engedélyekre van szükség, illetve milyen üzleti tevékenységekhez milyen jogosítványok kellenek. A törvény saját hatályát úgy szabja meg, hogy pozitívan és tételenként felsorolva definiálja azokat a tevékenységeket, melyek hatálya alá esnek és azon tevékenységeket is, melyek nem. Így többféle értelmezésre nem nyílik lehetőség. Azon tevékenységek körébe, melyek nem tartoznak az ipartörvény hatálya alá, több alcsoportot sorol, mint például az ún. szabad hivatások¹ vagy a különös törvények által szabályozott gazdasági tevékenységek². Ezen tevékenységek végzését és a kellő jogosítványok megszerzését külön törvények szabályozzák. Az ipartörvény hatálya alá így összesen négy vállalkozás köre esik: szabadon gyakorolható bejelentésköteles tevékenységek, kisipari bejelentésköteles tevékenységek, szakképesítéshez kötött bejelentésköteles tevékenységek és a koncessziós tevékenységek:

1. *Szabadon gyakorolható bejelentésköteles tevékenységek* (ún. „ohlasovacie živnosti volné”); bejelentésükhöz kizárólag az ún. általános feltételek teljesítése szükséges, melyek a 18. életév betöltése, cselekvőképesség és a büntetlenség³, amennyiben más akadály (iparostörvény 8. §) nincs az ipar végzésének.
2. *Kisipari bejelentésköteles tevékenységek* (ún. „ohlasovacie živnosti remeselné”), melyek bejelentéséhez és végzéséhez az általános feltételek és ún. különös feltételek⁴ teljesítése szükséges. Tartalmilag olyan tevékenységekről van szó, mint például az autószerelés, óraművesség, hentes, pék, sörgyártás, kőművesmunkák, vendéglátóipari egységek üzemeltetése és egyéb. A különös feltételek teljesítése a megfelelő iskolai végzettség felmutatásával bizonyítandó. Az iparostörvényhez csatolt 1. függelékben található tételes felsorolásuk.
3. *Szakképesítéshez kötött bejelentésköteles tevékenységek* (ún. „ohlasovacie živnosti viazané”), melyek bejelentéséhez és végzéséhez az általános feltételek mellett különös feltételek teljesítése szükséges, melyek tételes listáját az ipartörvényhez csatolt 2. függelék tartalmazza. Ebbe a csoportba olyan tevékenységek tartoznak mint pl. gázzal és villannyal kapcsolatos munkák végzése, építési munkák, autósiskola, pszichológiai tanácsadás és egyéb. A különös feltételek teljesítése általában a megfelelő iskolai végzettség mellett egyéb feltételek teljesítését is megkívánja, miközben a különös feltételek teljesítése minden esetben egy speciális törvényhez, ill. speciális törvényben megnevezett illetékes szerv jóváhagyásához, jogosítványához stb. kötött.
4. *Koncessziós tevékenységek* (ún. „koncesované živnosti”), melyek végzéséhez az általános feltételek mellett az iparostörvény által előírt egyéb feltételek teljesítése, néhány esetben iskolai végzettség és egyéb engedélyek felmutatása is szükséges. Az ide tartozó tevékenységeket és azok különös feltételeit a 3. függelék tartalmazza, mely olyan tevékenységeket nevez meg mint pl. fegyverekkel kapcsolatos szolgáltatások, úgy mint adásvétel, javítás; pénzváltói tevékenység; taxiszolgáltatás; temetők üzemeltetése és egyéb. Koncessziós tevékenység végzéséhez való jog igazolására a koncessziós levél (koncesná listina) szolgál, nem pedig iparlevél.

A szakképesítéshez kötött és koncessziós tevékenységek közti különbség elsősorban a teljesítendő általános és különös feltételek viszonyában mutatkozik meg, bár megjegyzendő, hogy elméletileg a jogosultság létrejöttének folyamata is eltérő.

A kérdés alaposabb megértéséhez nélkülözhetetlen a *közigazgatási aktus* fogalmának rövid jellemzése, mely a „közigazgatási tevékenység legjelentősebb formája”-ként van jellemezve (Prücha 1998, 267). A közigazgatás, illetve a köz szükségleteinek ellátása egyfelől állami és önkormányzati szervek rendszere (ún. szervezeti meghatározás), másfelől az ezen szervek által ellátott feladatok összessége (ún. funkcionális meghatározás). Minden közigazgatási szerv rendelkezik egy meghatározással, mely definiálja azon feladatok körét, melyeket kötelezően ellát⁵, valamint a megfelelő jogi eszközök meghatározásával (jogosítványokkal)⁶ ezen feladatok ellátásához. Az egyik ilyen eszköz az ún. *közigazgatási aktus*, melynek a jogtudomány alapvetően két formáját különbözteti meg, mégpedig a fogalom tágabb és szűkebb értelmében. Míg az előbb említett alatt a közigazgatási aktus összes formája értenődő, függetlenül annak absztrakt vagy individuális jellegétől, addig az utóbbi fogalom csak az *individuális közigazgatási aktust* érti a közigazgatási aktus fogalmán. Amennyiben megmaradunk a fogalom tágabb értelménél, úgy közigazgatási aktusként értelmezendő a normatív közigazgatási aktus, mely a közigazgatási jogi normaalkotás végterméke, konkrétan (individuálisan) meg nem határozott címmel, egyoldalúan kiadva; az individuális jogi aktus, mely a közigazgatási szerv általi jogalkalmazás eredménye, konkrétan meghatározott címmel, egyoldalúan kiadva; valamint a belső közigazgatási aktus, mely az adott közigazgatási szerv belső hierarchikus berendezkedését hivatott működtetni és fenntartani.

Az iparostörvény szemszögéből különös jelentőséggel bír az individuális jogi aktus, mely egy adott (konkrét) személy jogi helyzetét szabályozza. Ebben az esetben a közigazgatási aktus mint *közigazgatási határozat* értendő, mely egyoldalú, felülről rendelt és individuálisan definiált határozat, mely közigazgatási jogviszonyt konstituál vagy deklarál. A közigazgatási szerv így kötelezettségeket és jogosultságokat határozhat meg természetes vagy jogi személyeknek, ezen személyek beleegyezése nélkül. Ahhoz, hogy kötelező érvényű legyen, a közigazgatási határozatot az arra jogosult szervnek kell kiadnia az előírt procedurális, formai és tartalmi követelmények betartása mellett.

A szabadon gyakorolható, bejelentésköteles tevékenységek végzéséhez való jog keletkezése – gyakorlati és elméleti aspektusok

A tevékenység végzéséhez való jog kétféleképp értelmezhető: úgy, mint egy objektív és nem konkretizált, ill. individualizált jogi norma, illetve egy szubjektív jog, jogosultság, mely egy konkrét személyt illet meg. A továbbiakban értelemszerűen a előbb említett tartalommal foglalkozunk.

Az iparostörvény a 9., 10., 45–49. §-ban szabályozza az iparlevelek kiadásának materiális és procedurális feltételeit és folyamatát, miközben – elméleti szempontból – fontos különbséget tenni az iparlevél kiadása és a az ipartevékenység végzéséhez való jog (praktikusan: „iparjogosultság”) keletkezése közt, mely két különböző fogalom.

A szabadon gyakorolható, bejelentésköteles tevékenységek (praktikusan: „szabad tevékenységek”) esetében az iparostevékenység végzési joga mintegy „látens” formában állandóan létezik, amennyiben az adott személy teljesíti az iparvégzés általános feltételeit. Ezen jog aktivizálásához azonban nem elegendő az adott szubjektum döntése, ezen döntését valamilyen formában a társadalom felé is ki kell nyilvánítania. Más szavakkal, amennyiben vállalkozni akar, fel kell hívnia magára a figyelmet, mely egy bejelentéssel történik az illetékes állami szervnél, hivatalnál. A bejelentés attól a pillanattól jogilag teljes – természetesen azzal a feltétellel, hogy a bejelentő teljesíti az összes általános feltételt – amikor az adott hivatal tudomására jut. Materiális bizonyítéka ennek a kiadott iparlevél, az illetékes szerv által. Az iparlevél igazoló jellegű és fontos megemlíteni, hogy kiadása nincs semmilyen hatással az iparostevékenység végzési jogához, mely már a bejelentéskor létrejön⁷. Az iparlevél kizárólag az illető személy szakmai képességeit igazolja, nem konstitutív jellegű, nem jogi körülmény⁸. Kijelenthető továbbá, hogy az iparlevelek kiadásának folyamata nem közjogi eljárás és az iparlevél kiadásának ténye nincs hatással az iparjogosultság keletkezésére. Ennyit az elméletről.

Gyakorlatban az iparlevél kiadásának pillanata egybeesik az iparostevékenységhez való jog keletkezésével, s így az iparlevelek kiadásának *procedurális* oldala kérdéses. Egyesítő vélemény, ill. törvényi szabályozás nélkül az iparlevelek kiadásának folyamata tisztázatlan volt a múltban is, s most is az. Ez annak a következménye, hogy a gyakorlatban az iparlevél kiadása feltétel az iparvégzés jogának keletkezéséhez, ami egy hibás konstrukció, ám a törvény ezen a ponton nem egyértelmű. Elsősorban arról van szó, hogy a *szabadon gyakorolható, bejelentésköteles tevékenységek* végzéséről szóló jogosítvány bizonylata (ill. iparlevél) közigazgatási határozat-e és közigazgatási eljárásban van-e kiadva. A kérdést a hivatalok és a gyakorlat oly módon oldották meg, hogy az iparleveleket közigazgatási határozat formájában közigazgatási eljárásban adták ki annak ellenére, hogy az iparostörvény szövege sem akkor, sem most ezt a tényt nem támasztotta alá. Ráadásul, mint ahogy már említettük, a jogosultság keletkezésének pillanatát és az iparlevél kiadásának pillanatát is egybeolvastották, tehát az iparlevél kiadásához kötötték a jogosultság keletkezését. Ezzel szemben a bejelenthető iparostevékenységek jogi konstrukciója olyan, hogy az iparostevékenység végzéséhez való jog *ex lege* keletkezik, kvalifikált bejelentés alapján, miközben az adott hivatal csupán tudomásul veszi ezt a tényt. Az iparostörvény a 10. §-ának 1. bek.-e *expressis verbis* meghatározza, hogy: „iparostevékenység végzéséhez való jog [...] bejelenthető iparostevékenységek esetében a bejelentés napjával keletkezik”⁹. Így amennyiben a hivatal nem fedez fel semmiféle hiányosságot a bejelentésben, annyiban az iparlevelet egyidejűleg a bejelentéssel, de legkésőbb hét nappal az írásbeli bejelentés kézbesítését követően kiadja, miközben az iparvégzéshez való jog már a bejelentés pillanatától létezik az iparostörvény 10. § 1. bek. a) betűje értelmében. Ha a bejelentés nem teljes, ill. hibás (47. § 6. bek.), akkor a hivatal felhívja a vállalkozót a bejelentés kiegészítésére, ill. a hibák kijavítására, miközben erre egy minimum 15 napos időtartamot határoz meg. Ez azt jelenti, hogy legalább ezalatt az időtartam alatt a hibás (hiányos) bejelentés is olyan következményeket vált ki, mint egy hibátlan. Amennyiben a bejelentő az adott időtartamon belül nem hárítja el a hibákat, akkor a törvény 47. §-ának 7. bek.-e értelmében a „hivatal megállítja”¹⁰ és beszünteti az eljárást, miköz-

ben nem világos, milyen eljárásról van szó, ha semmilyen nem lett megindítva. Ha abból a feltételből indulunk ki, hogy az iparleveleket közigazgatási eljárásban adják ki¹¹, akkor ellentétes következtetésekre jutunk. Az iparostörvény 71. §-a értelmében az iparostörvény által szabályozott közigazgatási eljárásokra a közigazgatási eljárásokról szóló törvény¹² (továbbiakban csak „KeT”) vonatkozik, amennyiben az iparostörvény nem tartalmaz más szabályozást. Abból kifolyólag, hogy az iparostörvény más szabályozást nem tartalmaz, következik, hogy az KeT általános szabályozását kell alkalmazni. A KeT 18. §-a 1. bek.-e értelmében a közigazgatási eljárás az ügyfél kérelmére vagy hivatalból indul meg. Esetünkben értelemszerűen csak az első lehetőség áll fenn a közigazgatási eljárás megindítására, elképzelhetetlen, hogy az adott hivatal „saját magától” valakinek vállalkozói engedélyt adjon ki, anélkül, hogy az illető kérelmezné. Amennyiben tehát az eljárás az ügyfél kérelmére indul meg, annyiban az a kérelem egyértelműen a bejelentés kell hogy legyen, és a bejelentés pillanata egyidejűleg a közigazgatási eljárás megkezdése is. Ebből következik aztán, hogy az iparlevelek közigazgatási határozat formájában vannak kiadva. Felmerül azonban a kérdés, hogy ha az iparostörvény 10. § 1. bek. a) betű értelmében az iparostevékenység végzéséhez való jog a bejelentés pillanatától fogva már létezik, akkor minek közigazgatási eljárást indítani? Látható, hogy a feljebb említett kiinduló feltétel esetén lehetetlenné válik az iparostörvény 10. § 1. bek. a) betű-jének alkalmazása. Másfelől, ha abból a feltételből indulunk ki, hogy az iparlevelek nem közigazgatási eljárásban vannak kiadva, és tartjuk magunkat a törvény 10. §-ához, akkor a 47. § alkalmazása válik értelmetlenné (ill. lehetetlenné), mivel ha az iparlevél nem közigazgatási eljárásban van kiadva, akkor nincs eljárás megindítva, amit be lehetne szüntetni. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a hivatalok tudatosan (vagy kevésbé tudatosan) figyelmen kívül hagynak egy paragrafust, miközben a 10. § 1. bek. a) betű hátrányára döntöttek a 47. § 7. bek. előnyére, hogy így azt gond nélkül tudják alkalmazni. Így az iparlevelek közigazgatási eljárásban vannak kiadva, és az iparlevél kiadásának pillanatával keletkezik a iparostevékenység végzéséhez való jogosultság is. A hivatalok erre a döntésre a következő megfontolások alapján juthattak:

– Amennyiben az iparjogosultság a bejelentés napjával keletkezne, reálisan elképzelhetők olyan körülmények, mikor a vállalkozó (bejelentő) a bejelentés után¹³ üzleteket köt, szerződéseket ír alá, azért mert jóhiszeműen abban a meggyőződésben van, hogy rendelkezik iparjogosultsággal. Közben a hivatal hiányosságokat fedez fel a bejelentésben, s a vállalkozó a hiányzó adatokat utólag fogja pótolni, miközben megeshet, hogy nem tesz eleget a 47. § 6. bek.-ében foglalt köteletségének és a bejelentés nem lesz teljes. Iparjogosultság tehát nem keletkezik, ám erre csak utólag derül fény, miután a bejelentő már kötött, ill. köthetett üzleteket, mint vállalkozó. Az ilyen esetben megoldatlan volna az ilyen kötelezettségek jogi státusza és könnyen elképzelhető, hogy harmadik személyek látnák kárát a bejelentő hanyagságának. Ha azonban a hivatalok azt az eljárást követik, hogy az iparjogosultság az iparlevél kiadásával együtt keletkezik, az ilyen esetek elkerülhetők.

– Ha elfogadjuk az elképzelést, hogy az iparlevél kiadásának folyamata nem közigazgatási eljárás, és az iparjogosultság ettől függetlenül keletkezik, akkor a 47. § 7. bek.-e értelmében megkülönböztethetünk *minimális*¹⁴ *feltételeket*, melyek nélkül a bejelentett tevékenység végzéséhez való jog nem jön létre, valamint *egyéb*¹⁵ *feltételeket*, melyek teljesítése nélkül a vállalkozáshoz való jog feltételesen létrejön. Egy-

értelmű, hogy minőségbeli különbség van az olyan bejelentés közt, mely nem tartalmazza pl. a vállalkozó címét, vagy az olyan mely nem tartalmazza a tevékenységi kör megjelölését. Gyakorlatban azonban, az iparlevelek kiadása szempontjából, ez a megkülönböztetés érdektelen, minekután az adott hivatal semmilyen körülmények közt nem adja ki az iparlevelet, míg a bejelentés hiányos, függetlenül attól mi hiányzik.

A feljebb kifejtett érvelés karöltve a ténnyel, hogy iparostevékenység végzése iparlevél nélkül is elképzelhető (mint jogalap nélküli vállalkozás¹⁶), vezették a hivatalokat arra a döntésre, hogy az iparleveleket közigazgatási határozatként adják ki közigazgatási eljárásban, s az iparostevékenység végzéséhez való jog csak ezen közigazgatási határozat alapján keletkezzen. Így tehát az iparjogosultság keletkezése ahhoz a pillanathoz van kötve, mikor az adott vállalkozó az iparlevél tényleges birtokosává válik¹⁷, miközben a hivatal az iparlevelet – kvalifikált bejelentés esetén – helyben, egy időben a bejelentéssel, kiadja. A gyakorlat szempontjából tehát érvényes a megállapítás, hogy az iparlevél kiadásának folyamata közigazgatási eljárás és iparjogosultság nem jöhet létre az iparlevél kiadása nélkül.

Az iparlevelek kiadásának egyszerűsített algoritmus a következő: A bejelentéssel közigazgatási eljárás indul, ha a bejelentés teljesít minden feltételt a hivatal általában helyben és azonnal kiadja az iparlevelet, ám legkésőbb hét napon belül. Az iparlevél közigazgatási határozat formájában kerül kiadásra. Ha a bejelentés nem teljesíti a törvény által előírt feltételeket (pl. az iparvégzésnek valamilyen törvényileg megszabott akadályja van), akkor a hivatal közigazgatási határozatban dönt arról, hogy az iparjogosultság nem jött létre. Amennyiben a bejelentés hiányos, a hivatal felszólítja a vállalkozót a bejelentés kiegészítésére, különben a közigazgatási eljárást megállítja és megszünteti.

A szabadon gyakorolható, bejelentésköteles tevékenységek negatív definíciójából adódó nehézségek

A jogi előírások jellegzetes felépítése olyan, hogy az alap- és szükséges fogalmak tisztázása után tartalmazzák csak a konkrét viselkedési normákat. Egy jogi előírás hatékonysága és az, hogy feladatát ellássa, így sokban függ az említett definíciók minőségétől. Maguk a definíciók konstrukciója általában pozitív (tehát, hogy mi az adott jelenség), melyek sokszor negatív (tehát, hogy mi nem az adott jelenség) meghatározással vannak kiegészítve. Negatív definíciók önmagukban nem állnak helyt, melynek több gyakorlati és elméleti oka is van, általában csak mint kiegészítők használatosak a pozitív definíciók mellett. Érdekes jelenség ezért, hogy a szabadon *gyakorolható, bejelentésköteles tevékenységeket* a törvény csak negatívan definiálja, anélkül, hogy kategorizálná őket. Így nem létezik semmiféle jogi norma, mely meghatározná a szabadon gyakorolható tevékenységek egyes csoportjait úgy, mint az a többi iparostevékenység esetében történik, s melyek konkrét kategóriákra vannak felosztva. Továbbá a törvény nem hatalmazza fel a hivatalokat sem arra, hogy a *szabadon gyakorolható, bejelentésköteles tevékenységeket* felosszák, ami különben nélkülözhetetlen munkájuk rendes végzéséhez. Gyakorlati célokra ezért a hivatalok ún. OKEČ-kategorizációt használnak, mely ugyan meglehetősen alapos felosztást jelent a gazdasági tevékenységeknek, ám nem jogi norma, tehát felettebb kérdéses használhatósága. Mindamelllett megelőzi az olyan eseteket, mint ahogy az

egy-két helyen megtörtént Szlovákiában, hogy élelmes vállalkozók egy bejelentésben be akarták jelenteni az összes létező szabadon gyakorolható tevékenységet, rámutatva arra a tényre, hogy mivel nincs jogi normába foglalt kategorizáció, semmi sem kötelezi a bejelentőt arra, hogy a hivatal által megszabott kategóriákhoz tartsa magát, és nyugodt szívvel bejelenthet olyan tevékenységi kört, mint pl. „az összes szabadon gyakorolható bejelentésköteles tevékenység”. A hivatal természetesen az ilyen irányú kérelmet elutasította, tegyük hozzá szerencsére, ám jogalap nélkül.

Más, a gyakorlat szempontjából, fogas kérdés merült fel a szociális és munkügyi előírások módosításai során. A jelenlegi jogállás szerint munkanélküli segílyre az jogosult, aki aktívan munkát keres¹⁸, ám objektív körülményeknek „hála” nem talál. Ez a körülmény egy olyan igazolással bizonyítandó, melyet az adott munkaadó állít ki, hogy a munkanélkülit nem tudja alkalmazni. A hivatalok ezt az igazolást minden két hétben bekérik a munkanélküliektől, így aztán érthető, hogy nagy a „kereslet” az igazolások iránt. Erre reagálva egyes vállalkozók szabadon bejelenthető tevékenység címszó alatt „igazolások kiadása munkanélkülieknek” tevékenységet szerettek volna bejelenteni. A vállalkozás töltete abból állt volna, hogy térítés ellenében a munkanélkülieknek igazolásokat adtak volna ki. A hivatalok ezen bejelentéseket – nagyon helyesen – elutasították a törvény 3. §-ának 3. bek.-e értelmében, mely kimondja, hogy „nem tekinthető ipartevékenységnek az olyan tevékenység, mely ugyan teljesíti a törvény által előírt feltételeket, ám nincs összhangban a jó erkölccsel”.

Az érme másik oldala azonban az a nyitott kérdés, hogy tényleg így van-e, és ha igen, milyen kritériumok alapján ítélte meg az adott hivatal úgy, hogy az „igazolások kiadása munkanélkülieknek” tevékenység a jó erkölcs ellen vét. Jogi kategóriákban különösen nehéz egyértelműen behatárolni az erkölcsöt, mely – „hála” a fogyasztói társadalomnak – az utóbbi pár évtizedben ugyancsak ingatag fogalommá vált. A vállalkozó, aki pénzért akart igazolásokat kiadni nem akarta kényszeríteni a munkanélkülieket, hogy kizárólag csakis tőle kérjenek igazolást, csak egy lehetőséget biztosított, melyet senki sem lett volna köteles kihasználni. Ráadásul *in fraudem legis*¹⁹ cselekedetről sem lehet szó, mivel a vállalkozó pontosan a törvény intenciója alapján akart eljárni, hisz olyan iparostevékenységet szeretett volna bejelenteni, mely se nem kötött, se nem koncessziós tevékenység.

Következő törvényhozási – jogelméleti – kérdés a „vendéglátóipari tevékenység” tartalmi meghatározása, mely a törvényben úgy van definiálva, mint ételek és italok készítése közvetlen fogyasztásra a fogyasztó által. A jogosultság részét képezi továbbá félkész termékek, valamint kiegészítő termékek árusítása. Tulajdonképpen a „vendéglátóipari egység üzemeltetése” *kisipari bejelentésköteles tevékenység* tartalmi meghatározásáról van szó (1. függelék 114. csoport 32. tétel). A pozitív definíciót kiegészíti egy negatív is a törvény 38.§ 2. és 3. bek.-e, mely a vendéglátóipari tevékenység köréből kizárja a következő termékek közvetlen fogyasztásra való eladását:

- alkoholmentes italok és iparilag előállított tejtermékek, koktélok, sör, bor és égetett szesz,
- fagyaltok, amennyiben a készítésükhöz iparilag előállított sűrített és fagyaszott krémek használatosak,

- hő segítségével gyorsan előállított hústermékek a szokásos körettel, valamint a húsnélküli ételek
- ételek, italok és félkész termékek az elszállásolt vendégeknek olyan szálláshelyeken, melynek kapacitása nem haladja meg a 10 főt,
- házilag előállított bor és az ehhez kapcsolódó jellegzetes ételek árulása, amennyiben ez a tevékenység nincs tovább üzemeltetve mint 4 hónap egy évben.

Ha a felsorolást nézzük, önkéntelenül is felvetődik a kérdés: foglalkozik-e valaki Szlovákiában vendéglátóipari egység üzemeltetésével. Csak futólagos szemlélődéssel is legalább két nagy elégtelenségét fedezhetjük fel a definíciónak:

1. A törvény szövege szerint vendéglátóipari tevékenység az ételek közvetlen fogyasztásra való készítése (38. § 1. bek. első mondat), de nem vendéglátóipari tevékenység a hő segítségével gyorsan előállított hústermékek a szokásos körettel közvetlen fogyasztásra (38. § 2. bek. c) betű. A *contrario* vendéglátóipari tevékenység tehát az olyan ételek készítése, melyek előállítása non-„hő” (hideg?) és non-„gyors” (lassú?) módon történik? És ha igen akkor az mit jelent? Milyen (jogi, technológiai vagy egyéb) norma alapján lehet eldönteni, melyek azok az ételek, amelyek nem-hő és nem-gyorsan vannak elkészítve? Vagy ha az előbb leírt argumentáció hibás, akkor hogy kell jól interpretálni a paragrafus tartalmát?
2. „Nem vendéglátóipari tevékenység az iparostörvény értelmében” meghatározást tartalmazza a törvény 38. §-ának 2. bek.-e Így elértük azt, hogy a fent felsorolt tevékenységek nem vendéglátóipari tevékenységek a törvény értelmében – felmerül a kérdés: más törvény értelmében azok? Valószínűleg nem, tehát ezeket a tevékenységeket a szabadon bejelenthető tevékenységek közé kell sorolni, ugyanis jellegüket tekintve iparostevékenységek, ám nem tartoznak a kisipari bejelentésköteles, szakképesítéshez kötött, ill. a koncessziós tevékenységek körébe. S ez újabb kérdéseket nyit meg: ha valaki pl. egy éttermet üzemeltet, melyben csak olyan szolgáltatásokat nyújt, melyek a fenti felsorolásban szerepelnek, miért vonatkoznak rá enyhébb feltételek, mint a többi vállalkozóra; ugyanazon vagy más higiéniai előírások vonatkoznak az ilyen éttermekre, mint a többi étteremre? Ha igen miért; ki felel, miért épp ő és milyen jogi alapon pl. az étel minőségéért²⁰; mi gátolná meg az adott vállalkozót, hogy három iparlevéllel rendelkezzen különböző négyhónapos időszakokra, s így az egész évben szabadon bejelenthető tevékenységet folytasson, miközben ugyanolyan szolgáltatásokat nyújt, mint egyéb vállalkozók, akik a hasonló, ill. ugyanolyan tevékenységet kisipari bejelentésköteles tevékenységként végzik.

A fenti érvelés elsősorban arra hivatott rámutatni, hogy a *szabadon gyakorolható, bejelentésköteles tevékenységek* esetében egyértelműen felvetődik egy pozitív definíció létének követelménye. Hasonlóan, mint a kisipari bejelentésköteles tevékenységek, ill. szakképesítéshez kötött bejelentésköteles tevékenységek esetében tételes felsorolás az adott definíció, semmi sem egyértelműbb, mint egy hasonló tételes felsorolás megalkotása a szabadon bejelenthető tevékenységek esetében. Ezzel a modellel találkozhatunk pl. a cseh jogrendben, mely a 140/2000 számú kormányrendelettel meghatározza a szabadon bejelenthető tevékenységek listáját és tartalmi töltetét²¹. A kormányrendelet a szabadon bejelenthető tevékenységeket összesen 124 kategóriára osztja, azzal, hogy az utolsó kategóriát szabadon hagyja

azoknak a tevékenységeknek, melyek jellegüket tekintve ugyan szabadon bejelenthetők, ám a kormányrendelet nem említi őket. Így a hivataloknak lehetőségük van a kormányrendeletbe bele nem foglalt tevékenységet is bejegyezni, mint szabadon gyakorolható. Így a hivatalnak és a leendő vállalkozónak egyszerű a dolga: a bejelenteni kívánt tevékenységet egyszerűen csak az adott csoportba kell besorolni. Annak ellenére, hogy ezt a modellt egyes csehországi szakemberek bírálják, működőképesebb és nagyobb jogbiztonságot nyújt, mint szlovákiai társa.

Befejezés

A jog mint normatív rendszer értelme egy bizonyos rend létrehozása és fenntartása a társadalomban. A jog hatékonyságát így elsősorban két tényező határozza meg: a jogi normák minősége és a jog kikényszeríthetősége, miközben az utóbbi nem kizárólag a bíróságok és egyéb jogokat biztosító szervek munkájától függ, hanem egy társadalmi meggyőződéstől, mely a jog betartását irányozza elő.

Érezhető, hogy az olyasfajta társadalmi kényszer, mely a jog betartására kötelez, ugyancsak elégtelen. Így a törvénykerülés és a jog elégtelenségeinek kihasználása a demokrácia elsődleges megnyilvánulási formájává vált az utóbbi időben, s a jog betartása a társadalmi értékrend aljára csúszott. Ennek egyenes következménye a társadalom civilizált(abb) rétegeiben, egy olyan elvárás, mely szerint a jogi normák minőségének növekedése társadalmi szükségesség. Az az egyenlőség, mely a jog hatékonyságát jellemezte, s mely a jogi normák minőségének és kikényszeríthetőségének arányában nyilvánult meg, az utóbbi évtizedekben elbillent, egyre nagyobb követelményeket támasztva a jogalkotókkal szemben, melyekre így egyre nagyobb súly nehezedik a törvények minőségét illetően.

Felhasznált irodalom

- Fiala, Josef a kol. 1993. *Živnostenské právo*. Brno, MU – Doplněk.
- Harvánek, J. a kol. 1993. *Právní teorie*. Brno, MU – Doplněk.
- Hulkó, Gábor 2004. Má český živnostník méně volnosti než slovenský? *Právní rádce*, 2004/12, 24. p.
- Korec, Š. – Prázdňovský, A. 2002. *Živnostenský zákon – malý slovník podnikatela, živnostníka*. Bratislava, Nová Práca.
- Průcha, Petr 1998. *Základní pojmy a instituty správního práva*. Brno, Masarykova univerzita.
- Šimkovič, M. 1992. *Živnostenský zákon s komentářem*. Bratislava, Management international, a. s.

Jegyzetek

1. Az ún. „*slobodné povolania*”, ilyen pl. az ügyvédek, jegyzők, orvosok, fogorvosok, állatorvosok, adótanácsadók stb. tevékenysége.
2. Hogy néhány példát említsünk: a bankok tevékenysége, a tőzsde, a biztosítótársaságok, bányászat, gyógyszerfejlesztés és -gyártás, állásközvetítés stb.
3. Az iparostörvény értelmében büntetett előéletűnek számít az, aki jogerősen elítélt gazdasági büntetért vagy vagyon ellen elkövetett büntetért, ill. egyéb szándékos büntetért, mely tárgya összefüggésben van a vállalkozási körrel.

4. Különös feltételeknek az iparostörvény a szakképzettséget vagy egyéb képzettséget érti, mely lehet pl. a megfelelő iskolai végzettség felmutatása, egyéb hatósági szervek beleegezése stb.
5. Más szóval hatáskör.
6. Tehát az adott szerv jogkörei.
7. S melynek kapcsán felmerül néhány kérdés.
8. Minekután nem kapcsolódik hozzá jog keletkezése, változása vagy megszűnése. Bővebben pl. Harvánek, J. a kol. (1993)
9. *„Oprávnenie prevádzkovať živnosť (ďalej len »živnostenské oprávnenie«) vzniká právnickým osobám už zapísaným do obchodného registra, právnickým osobám, ktoré sa do obchodného registra nezapisujú, a fyzickým osobám:*
 - a) *pri ohlasovacích živnostiach dňom ohlásenia, alebo pokiaľ je v ohlásení uvedený neskorší deň začatia živnosti, týmto dňom; za deň ohlásenia sa považuje deň, ktorým má ohlásenie všetky náležitosti podľa § 45 a 46,*
 - b) *pri koncesovaných živnostiach dňom doručenia koncesnej listiny” (Živnostenský zákon 455/1991, § 10).*
10. *„Ak podnikateľ neodstráni závady v určenej lehote, živnostenský úrad konanie zastaví” (Živnostenský zákon 455/1991, § 47, ods. 7.).*
11. És az iparlevél kiadása előfeltétele az ipar végzéséhez való jogosultság keletkezésének, mint ahogy ez a hivatalok gyakorlatából kiténik.
12. Zákon č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok).
13. Mely bejelentést mondjuk postai úton kézbesített a hivatalnak.
14. Minimális feltételeknek definiálhatjuk pl. az általános és különös feltételeket, a iparostörvény 8. §-a által felsorolt akadályokat, melyekre a 47. § 7. bek. második mondat-a vonatkozik (*„Ak živnostenský úrad zistí, že podnikateľ nespĺňa podmienky ustanovené týmto zákonom, rozhodne, že živnostenské oprávnenie nevzniklo.”*).
15. Egyéb feltételeknek például az iparostörvény 45. és 46. §-a által megnevezett feltételeket sorolhatjuk, mint a vállalkozó címe, telephelye és hasonlók, melyekre a 47. § 7. bek. első mondat vonatkozik (*„Ak podnikateľ neodstráni závady v určenej lehote, živnostenský úrad konanie zastaví.”*).
16. Neoprávnené podnikanie.
17. Magyarán: „a kezében van”.
18. Más feltételei is vannak természetesen a munkanélküli segélyre való jogosultságnak, ám vizsgálódásunk tárgya szempontjából a szövegben említett a fontos.
19. A törvény megkerülése.
20. Ha annak a valakinek nem kell, hogy megfelelő végzettsége legyen az ilyen tevékenység bejelentésére, mivel ugye szabadon bejelenthető iparostevékenységről van szó.
21. Nař. vlády 140/2000 Sb., kterým se stanoví seznam oborů živností volných

Gábor Hulkó

The right of freely executable trades with notification duty – theory and practice

There are three basic statuses of the existence of freely executable trades with notification duty that relate to: 1. the creation of right to the free execution of trade; 2. the execution of free trade and connecting rights and duties; 3. the ending of competence for free trade.

The work first of all intends to study the first aspect of freely executable trades, that is the most complex and still not developed field of the issue at the same time. The creation of competence for executing free trade itself from

the point of view of law theory is similarly neglected, as well as such legal issues that are not politically up-to-date, although there is an opportunity for factual legal argumentation, that is otherwise oppressed with demagogue (and/or inexpert) political argumentation. In this regard we can state that like the most legal issues, unfortunately the issue of the execution of trades is also not processed in detail. That it possibly becomes the issue of legal disputes seems to be entirely unimaginable in present days. It can be ascribed to those uncoordinated educational and university reforms, that minimised, and/or disabled the creation of such nation-wide scientific legal discussions that are obvious and necessary parts of legal culture and practice in all European countries.

Enterprises and entrepreneurial thinking are inalienable parts of our society. Our legal culture also reflexes this civilisation fact, therefore one of the central norm system of the Slovak legal system is formed by the complex of legal norms comprising the regulation of enterprises. One of the legal norms regulating enterprising is the Licensing Act (Act. No. 455/1991 Coll. of Laws), that regulates trades and that form the basis of the most entrepreneurial activities. The effectiveness of the Licensing Act is regulated by 2., 3. and 4. §, therefore we can classify the trades into two main classes, that is trades falling under the effectiveness of Licensing Act and other trades.

NOSTRA TEMPORA

**OPRÁVNENIE
K ŽIVNOSTENSKÉMU
PODNIKANIU
V SLOVENSKEJ REPUBLIKE**

JUDR. GÁBOR HULKÓ

LILIUM AURUM